

Year (Yıl) : 2018
Volume (Cilt) : 5
Issue Number (Sayı) : 2
Doi : 10.5455/JNBS.1528834696

Received/Geliş 21.05.2018
Accepted/Kabul 25.06.2018

TECAVÜZE İLİŞKİN SUÇLAYICI TUTUMLAR VE TECAVÜZ MITLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

ATTRIBUTION OF BLAME IN RAPE AND EXAMINATION OF RAPE MYTHS IN TERMS OF DIFFERENT VARIABLES

Ferihan Yancı¹, Firdevs Alioğlu^{2*}, Aslıhan Polat³

Özet

Cinsel şiddet; mağdurun iradesi dışında gerçekleşen her türlü cinsel eylem olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel, psikolojik ve sosyal etkileri bakımından en travmatik olayların başında gelir. Hukuk sisteminde faili cezalandırmaya yönelik hükümler düzenlenmiş olmakla birlikte, toplumun mağdura yönelik pek çok önyargı ve mit kullandığı görülmektedir. Cinsel saldırı, mağdurda birçok ruhsal hastalığa zemin hazırlamasının yanında, mağdura yönelik suçlayıcı tutumların, mağdurda tekrarlayan bir travmatik etkiye neden olabileme riski taşıması, tecavüz mitlerinin iyi bir şekilde değerlendirilmesinin önemi göstermektedir. Tecavüz mitleri, önyargı barındıran, yanlış inançlardır ve doğrudan mağduru hedef almaktadır. Tecavüzün meşrulaştırılmasının, suç ve suçlunun görece olumlu algılanması, alınacak ceza oranını düşürülebilmesi ve eril cinsel şiddetin devam etmesine kadar büyük riskleri bulunmaktadır. Mağduru suçlama eğilimi, iyileşme ve rehabilitasyon sürecini sekteye uğratmakla birlikte, mağdurun hak aramasının, adli mercilere ve sağlık kuruluşlarına başvurmasının önünü kapatabilmektedir. Adil Dünya İnancı yüksek olan kişilerin, tecavüzü meşrulaştırma eğilimlerinin daha fazla olduğuna ilişkin pek çok çalışma bulunmaktadır. Dünyanın adil bir yer olduğuna ve herkesin hak ettiğini yaşadığına inanmak, tecavüze uğrayan kişinin bunu hak etmiş olmasına gerekçeler bulmayı da beraberinde getirmektedir. Bu makale ile, literatür yeniden gözden geçirilerek, mağdura yönelik suçlayıcı tutumların olumsuz sonuçlarının kadın hakları ve ruh sağlığı perspektifinden ele alınması ve bu konuda ülkemizdeki az sayıda çalışmaya ek olarak, bu alanda farkındalığın artırılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: cinsel saldırı, cinsel şiddet, tecavüz mitleri, adil dünya inancı, travma

Abstract

Sexual violence has been defined as all kinds of sexual acts against the will of the victim. It is considered as one of the most traumatic experiences with regards to its physical, psychological and social effect. Although in the legal system, the laws are enforced to penalize the perpetrator, in society, people have a number of stereotypes and myths against the victim. While sexual assault already triggers many mental illnesses on the victim; accusing attitudes towards the victim generates a great risk for repetitive traumatic effect. Thus, it is drastically important to investigate rape myths. Rape myths are biased false beliefs and directly target the victim. They create a large amount of risks to legitimize rapes, to perceive crime and perpetrators relatively positive, to decrease the amount of penalty, and to encourage masculine sexual violence. Accusing the victim restrains the victim from applying to judicial authorities and medical institutions to seek for his/her rights, along with disrupting the healing and rehabilitation process of the victim. A number of studies demonstrated that individuals with high just world belief were more likely to legitimize rapes. Believing that the world is a just place and everybody gets what they deserve leads to look for reasons, that is, rape victims deserve what happened to them. This study aims to review the literature on sexual violence, to focus on the negative consequences of the accusing attitudes towards the victim in terms of woman's right and mental health and to increase the awareness of this issue as an addition to the limited number of studies in Turkey.

Keywords: sexual violence, sexual assault, rape myths, just world belief, trauma

¹Adli Tıp Kurumu, Gözlem İhtisas Dairesi, İstanbul

²Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi, Psikiyatri AD, Kocaeli

³Kocaeli Üniversitesi Toplum Ruh Sağlığı Birimi, Kocaeli

*Sorumlu Yazar: Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi, Psikiyatri AD, Kocaeli E-mail: f.a.aliyeva@gmail.com, Telefon: 90 05386373259

1. Giriş

"Vahşete verilen olağan tepki, onu akıldan çıkarıp atmaktır. Bununla birlikte vahşet gömülmeyi reddeder."

"Failin tarafını tutmak çok caziptir. Her fail seyircinin hiçbir şey yapmamasını bekler. Kurbanı aksine seyirciden acının yükünü paylaşmasını bekler. Kurban harekete geçme, söz verme ve unutulmama talep eder."

Cinsel saldırı, Türk Ceza Kanununun (2004) Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar bölümünde yer alır ve 102. maddesinde cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığının ihlal edildiği bir suç türü olarak tanımlanır. Cinsel saldırı davranışı rıza dışında sarılmak, öpmek, ellemek gibi eylemlerden, vücuda organ ya da sair bir cisim sokulması suretiyle yapılan tecavüz eylemine kadar geniş bir kapsamda değerlendirilmektedir. Cinsel saldırı sırasında kişinin beden bütünlüğü ve bazı durumlarda hayatı tehlikeye girmiş ve kişi yoğun bir heyecan ve korku yaşamıştır. Saldırıya uğrayan kişi bu dönem içerisinde hayatı üzerindeki kontrolü kaybeder (Gölge, 2005). Tüm bu yönleriyle cinsel şiddetin ağır varyasyonları bir tür vahşet olarak tanımlanabilir. Yaşanan vahşeti unutmamak, eğer iyi bir sağıltım yapılmamış, toplumla birlikte anlaşılmamış ve vahşeti gerçekleştiren/ler cezalandırılmamışsa acı vermeye devam eder. Bu yönleriyle Judith Herman'ın Travma ve İyileşme (1992) isimli kitabından alıntılanan yukarıdaki sözler oldukça anlamlıdır.

Cinsel saldırı gibi travmatik olaylar, yaşanan bu olayla son bulmayıp, karşılaşılan olumsuzluklar olaydan sonra da devam etmekte, etkileri katlanarak kalıcı ruhsal ve sosyal sonuçlara neden olabilmektedir (Şenol ve ark., 2016). Cinsel şiddete maruz kalan kişilerde depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), cinsel işlev bozuklukları, kendine zarar verme, intihar düşünceleri ve teşebbüsleri yaygın olarak görülmektedir (Gölge, 2005, Şenol ve ark., 2016). Buna ek olarak; cinsel şiddetin barındırdığı değişkenlere ilişkin seyircilerin/gözlemcilerin (küçük/büyük sosyal gruplar, yetkili organlar vb.) attığı tutumlar, mağdurların ikincil bir mağduriyet yaşamalarına, değersizleştirilmelerine ve itibarsızlaştırılmalarına neden olabilmektedir. Bununla birlikte cinselleştirilmiş şiddetin olduğu bu eylemlerde hegemonik hiyerarşi ve ataerkil sistem beslenmekte ve şiddeti uygulayan/lar ve şiddet eylemi etkisizleştirilerek failin sorumluluğu ve failin boyutu azımsanabilmektedir. Kadına atfedilen suçluluk ve yüklenen sorumluluk arttıkça, kadının sağlık kuruluşlarına ya da adli mercilere başvurmasının önü kapanabilmekte ve adli mercilere bildirim yapılsa bile bu durum, suçun ve suçlunun görece daha meşru algılanmasına, dolayısıyla alınacak cezanın düşmesine neden olabilmektedir. Ayrıca kadına yönelik suçlayıcı tutum, cinsel şiddetin sürmesine ve hatta artmasına hizmet etmektedir. Tecavüz eylemi meşrulaştıkça ve tecavüz kavramı duruma ve bağlama göre hafife alındıkça, cinsel ilişkiye girebilmek için zor kullanma daha kabul edilebilir olarak algılanarak, istenmeyen cinsel ilişkinin sonuçları göz ardı edilebilir (Krahe, 2000).

Son zamanlarda yapılan pek çok araştırma göstermiştir ki; cinsel saldırıya maruz kalan mağdurlar seyirciler

tarafından yoğun bir biçimde sorgulanmakta hatta suçlanmakta, failin yaptığı eylem içinse gerekçeler aranarak saldırı meşrulaştırılabilmektedir (Grubb ve Harrower 2008; Grubb ve Turner, 2012; Bruggen ve Grubb, 2014; Bendixen ve ark., 2014). Ayrıca bu durum mağdur cephesinde pek çok olumsuz sonuç doğurabilmektedir. Örneğin; toplum tarafından yargılanıp yaftalanacağını düşünen mağdur kendisini çok daha yalnız ve değersiz hissedebilir, hak aramak için başvuru yapmaktan kaçınabilir. Yapılan pek çok araştırma tecavüz mağdurlarının, diğer şiddet mağdurlarına oranla mağduriyetlerini daha fazla gizleme eğiliminde olduklarını, suçu adli mercilere bildirim oranlarının daha düşük olduğunu göstermektedir. Böylece saldırgan, kurbanın kendisini çok daha çaresiz hissederek güvende hissetmeyeceğini, dolayısıyla suçun rapor edilmeyeceğini ya da sosyal algıların da etkisiyle eyleminin cezasız kalacağını düşünebilmektedir. Ayrıca mağdurun kendisini suçlama ve yaşadığı saldırıyı gizleme eğilimi tecavüz mitlerinin bir sonucu olmakla birlikte, sürmesinde de oldukça etkilidir. Toplumsal algıların bu şekilde sürmesi adli mercilerin cinsel şiddete ilişkin suçları yeterince iyi araştırmamasına da zemin hazırlayabilmektedir (Frese ve ark., 2004). Ayrıca mağdurlar saldırıyı meşrulaştıracak türde mitlerden etkilenerek kendisini suçlama eğilimi içine girip saldırıdan kendisini sorumlu görebilirler. Bu durum mağdurun yeniden örselenmesine ve iyileşme sürecinin sekteye uğramasına sebep olabilir. Yaşanan travmatik olaya ilişkin kendisini suçlu hissetme eğilimi; depresyon, TSSB, olumsuz benlik saygısı, sosyal kaygılar ve intihar düşünceleri ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur (Kubany ve ark., 1995).

Tamamlanmış bir cinsel saldırıya maruz kalan kişiler, teşebbüs aşamasında kalmış bir cinsel saldırı yaşayanlar ve cinsel şiddet olgusuna tanık olmuş üçüncü tarafların, failin motivasyonunu ve tarafların suçluluk düzeylerini nasıl bölüştürdüklerine bakılan bir araştırmada (Perillouxve ark., 2014); mağdurların kendilerine üçüncü taraflara oranla daha fazla suçlayıcı atıflarda buldukları (bu atıflar; "kurban madde etkisi altındaydı, kendisini kötü duruma düşürdü, yeterince diremedi, faile karışık mesajlar verdi, faile fazla güvendi" gibi) görülmüştür. Ayrıca mağdurların, üçüncü taraflara kıyasla faile daha az sorumluluk vererek faili daha güçlü ve cinsel motivasyonu daha yüksek olarak değerlendirdikleri bulgulanmıştır. Bu çalışma bu yönleriyle, çevrenin tecavüz olayında mağdura ve faile yükledikleri sorumluluğun değişebileceğini, mağdurun tecavüz olayında kendisine dış kaynaklardan daha çok suçlayıcı davranabildiğini, mağdurun kendisini bu derece suçlama eğiliminin üzerinde durulması gerektiğini, akran desteğinin önemini ve tanık olanların kendisini düşündüğü kadar suçlamayabileceğine dair görüşlerin terapötik süreçte işe yarayabileceğini önermesi açısından önemlidir. Grubb ve Harrower (2008), kendilerini mağdura benzeten katılımcıların mağduru incitmekten ve suçlamaktan kaçınarak "taciz failini" daha fazla suçlama eğiliminde olduklarına ilişkin araştırmalar bulunduğunu belirtmektedir. Bruggen ve Grubb (2014), kadınların erkeklere oranla tecavüz mağduru ile daha fazla benzer duygular hissettiğini, tecavüzcü ile benzer hissetmenin ise erkek katılımcılarda daha fazla olduğunu aktarmaktadır.

2. Tecavüz Mitleri

Burt (1980), tecavüz mitlerini; tecavüz, tecavüzcü ve tecavüz mağduruna yönelik önyargı barındıran, kalıplaşmış ya da yanlış inançlar olarak tanımlamıştır. Eker ve Erdener'e göre (2011), tecavüz mitleri bireysel inançlar olmanın ötesinde birer sosyal norm işlevi taşımaktadır. Tecavüz mitlerini kabul etme, cinsiyet rollerine ilişkin kalıpyargılar, cinsel muhafazakarlık ve kişilerarası şiddetin kabulü ile ilişkilidir. Kurbanı nasıl davranılması gerektiğini dolaylı ya da doğrudan etkilemektedir (Hayes ve ark., 2013). Bu kültürel mitolojiler sonuçları bakımından ortak bir şeye hizmet etmektedir; o da erkeğin cinsel saldırganlığının sürmesi. Cinsel şiddet, oldukça geniş bir spektrumda ortaya çıkmaktadır ve oluşturduğu fiziksel ve ruhsal tahribat bakımından tecavüz bu eylemlerin en ağırlı olarak değerlendirilebilir (Çoklar ve Gülgün, 2015). Erkeklerin tecavüz mitlerini kabul ederek kadınlara yönelik cinsel şiddeti yok saymak, önemsizleştirmek veya haklı kılmak için zemin yarattıkları görülmektedir (Payne ve ark., 1999; Bohner ve ark., 2005). Saldırının gerçekleştiği bağlam, gerçekleşme biçimi ya da fail ile mağdur arasındaki ilişki türü gibi pek çok değişkene göre farklı atıflara neden olabilmektedir. Tecavüz her ne kadar kişide yarattığı hasar bakımından kişisel bir mağduriyet gibi algılansa da, tecavüze zemin hazırlayan faktörler, oluş biçimi ve eylem sonrası sergilenen tutumlar bakımından kişisel olmanın ötesinde toplumsal bağlantıları olan bir fiildir; cinsiyet ilişkilerinden ve güç/iktidar kavramlarından etkilenmektedir.

Tecavüz mitlerinin yoğun olarak kullanıldığı pek çok cinsel şiddet vakasında kabul edilen mitlerin birçoğu gerçeğe aykırı olmakla birlikte bazılarını çürütmek olanaksızdır ve bu mitleri kabul edenler cinsel şiddetin sürmesine, tecavüzün etkisizleştirilmesine ve mağdurun damgalanmasına hizmet eder (Eker ve Erdener, 2011). Mağdurun cinsiyeti, cinsel yönelimi, fail ile olan tanışıklığı gibi pek çok değişken de mitlerin kabulünde ve mağdurun suçlanmasında önemlidir. Son yapılan birçok araştırma fail ile kurbanın birbirlerini daha önceden tanıyıp tanımamasının mağduru suçlama ve eylemi meşrulaştırarak, failin sorumluluğunu azaltma üzerine bir etkiye sahip olup olmadığına odaklanmıştır. Özellikle tanıdık bir kişi tarafından tecavüze uğrayan kişilere, yabancı bir saldırgan tarafından tecavüze uğrayanlara oranla daha fazla suçlanmakta ve başlarına gelen olaydan daha az travmatize oldukları düşünülmektedir. Örneğin sarhoş olan ya da kısa etek giyen bir kişinin bir erkek ile randevulaştığında o erkeği kışkırtmış olabileceği ve saldırıda yeterince travmatize olmamış olabileceği, ya da eşi tarafından cinsel ilişkiye zorlanan bir kadının eşinin cinsel saldırısından, yabancı bir kişinin cinsel saldırısına oranla daha az travmatize olabileceği düşünülmektedir. Oysaki bu inanç bir yanıltır ve literatürde yer alan bir çok çalışma tanıdık tecavüzüne maruz kalan kişilerin de yabancı tecavüzü kurbanları kadar travma belirtileri geliştirmeye eğilimli olabileceklerini göstermiştir (Frese ve ark., 2004). Tecavüze ilişkin mitlerin kabulü arttıkça mağdur daha fazla sorumlu tutulup suçlanmakta, faille yüklenen sorumluluk ise azalmaktadır.

Çoklar ve Meşe'nin (2015) Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği Uyarılma çalışmasında kullanılan alt ölçeklerdeki tecavüz mitlerine ilişkin başlıklara örnek verilecek olursa; "Kadın arandı/kışkırttı" (Açık saçık kıyafetler giyen kadınlar, bir erkek onları cinsel ilişkiye zorladığında şaşırılmamalıdır), "Bunu kadın istedi (Kadınların çoğu bunu kabul etmeseler de; kadınlar genellikle cinsel ilişkide fiziksel olarak zorlanmayı tahrik edici bulurlar)", "Erkek bunu yapmayı istemezdi" (Erkekler kadını sekse zorlama niyetinde değildirler, ama bazen cinsel olarak çok fazla tahrik olmuşlardır), "Tecavüz sıradan bir olaydır" (Kadınlar tecavüzün kendilerini ne kadar etkilediğini abartma eğilimindedirler), "Kadın yalan söylüyordur" (Tecavüz suçlamaları, çoğunlukla erkekleri geri getirmenin bir yolu olarak kullanılır), "Tecavüz sapkın bir olaydır" (Orta sınıftan/orta halli, hoş erkekler hemen hemen hiç tecavüz etmezler), "Bu gerçek bir tecavüz değildir" (Eğer tecavüzcünün bir silahı yoksa, bunu gerçekten "tecavüz" olarak tanımlayamazsınız).

Hayes, Lorenz ve Bell (2013) erkeklerin kadınlara oranla tecavüz mitlerini daha çok kabul ettiklerini bulmuşlardır. Yine birçok çalışmada, erkeklerin kadınlara oranla mağdura daha çok negatif atıf yaptıkları, mağduru daha çok suçladıkları ve tecavüzcüye daha az sorumluluk yükledikleri, kadınların ise tecavüz mağduru tecavüzden daha az sorumlu tuttıkları ve tecavüz mitlerini erkeklere göre daha az kabul ettikleri ileri sürülmektedir (Margolin ve ark., 1989; Whatley ve Riggio, 1993; Gray ve ark., 1993; Davies ve Mccartney, 2003; Kassing ve Prieto, 2003; Wakelin ve Long, 2003; Anderson ve Lyons, 2005; Hockett ve ark., 2009; Hayes ve ark., 2013). Ek olarak Hockett ve arkadaşları (2009) erkeklerin daha fazla cinsel önyargılara sahip olduklarını ve daha fazla tutucu olduklarını, buna karşın empati yapma becerisi bakımından kadınlardan daha düşük beceriye sahip olduklarını bulgulamışlardır. Gray ve arkadaşları (1993), kadınların mağduru suçlama oranını erkeklere oranla daha düşük bulmuşlardır, buna ek olarak; cinsel mağduriyet öyküsü olan kadınlarda risk alma davranışı ile mağduru suçlama arasında negatif ilişki bulunmuş, geçmişte cinsel saldırganlık öyküsü olan erkeklerin risk alma davranışı ile mağduru suçlama arasında pozitif ilişki bulunmuş, herhangi bir cinsel mağduriyeti olmayan kadın ve cinsel saldırganlık öyküsü olmayan erkeklerde ise mağduru suçlama olumsuz ilişkili olarak bulgulanmıştır. Ayrıca yine aynı çalışmada alkol tüketimi ile tecavüz mitlerinin kabulü arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Erkek bireylerde alkol tüketimi arttıkça tecavüz mitlerini kabul etme oranının arttığı, kadınlarda ise alkol tüketimi arttıkça tecavüz mitlerini kabul etme oranının azaldığı vurgulanmıştır.

Norveç'te yapılan bir çalışmada, Bendixen ve arkadaşları (2014), İskandinav ülkelerinde cinsiyet eşitliğinin dünyada ileri bir yerde olduğu savını, tecavüz mitlerinin kabulü bakımından test etmişlerdir. Araştırmacılar, Kuzey Amerika'ya oranla Norveç'te tecavüz mağdurlarına yüklenen sorumluluk düzeyinde kadınlar ve erkekler arasında daha düşük düzeyde bir fark olacağını düşünmüşlerdir ancak sonuçlara bakıldığında; Norveç'te

de erkeklerin tecavüz mağdurlarına kadınlara oranla daha fazla sorumluluk yükledikleri bulgulanmıştır. Yine aynı çalışmada; tecavüz mitlerinin eğitim düzeyi ile negatif yönde bir ilişkisi olduğu, eğitim düzeyi arttıkça tecavüz mitlerinin kabulünün azaldığı ortaya konmuştur. Ayrıca tecavüz mitlerinin kabulünde yaşın anlamlı bir faktör olmadığı, genç ve yaşlı katılımcılarda tecavüz mitlerini kabulünde anlamlı bir fark bulunmadığı vurgulanmıştır.

Tecavüz mitlerinin kabulü arttıkça, cinsel taciz kurbanına atfedilen suçlama isteğinin de büyüdüğü görülmektedir (Kooper, 1996). Tecavüz mitlerini kabul eden bireylerin, geleneksel cinsiyet rollerine daha fazla sahip çıktıkları ve kurbanı yükledikleri sorumluluğun ve suçlayıcılık düzeylerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Grubb ve Turner (2012) gözden geçirme çalışmalarında, geleneksel cinsiyet rollerine sahip kadınların, bu role sahip olmayan kadınlara oranla kurbanı suçlama eğilimlerinin daha fazla olduğunu, erkeklerin ise, geleneksel cinsiyet rollerini ihlal eden; örneğin saldırıdan önce alkol alan kadınları daha fazla suçlama ve sorumlu bulma eğiliminde olduklarına ilişkin çok sayıda çalışma aktarmaktadır. Schwartz ve Leggett'e göre (1999) mağdurun davranışlarından dolayı onu suçlamak; örneğin alkol almış olması yaşadığı cinsel şiddetten en azından kısmen sorumlu tutulması için yetebilmektedir. Mağdur tecavüze günün geç saatlerinde uğramışsa tecavüzden daha fazla sorumlu tutulmakta, ayrıca geç saatlerde tanımadığı biri tarafından tecavüze uğramışsa mağdura daha fazla sorumluluk yüklenmektedir (Bolt ve Caswell, 1981). Yine başka bir çalışmada tecavüzden önce mağdurun saldırganı karşı olan davranışlarının ya da mağdurun bulunduğu bağlamın mağdurun sorumluluğu hakkında karar vermede etkili olduğu belirtilmektedir. Örneğin; katılımcılara verilen senaryoda flört ettiği kişiyi evine davet eden yani "aktif" olarak değerlendirilen mağdurlara, parkta yürürken ya da uykuda "pasif" halde iken tecavüze maruz kalan mağdurlara oranla daha fazla sorumluluk yüklenmiştir (Bendixen ve ark., 2014).

Cinsel kimlik üzerine yapılan çalışmalarda, heteroseksüel erkeklerin, kadın ve homoseksüel erkeklere oranla tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettiği, daha fazla mağdur karşıtı oldukları, kadınlar ile homoseksüel erkekler karşılaştırıldığında ise; kadınların daha fazla mağdur karşıtı oldukları, yine bunlara ek olarak erkeklerin kadınlara oranla mağduru daha fazla suçladıkları çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur (Davies ve Mccartney, 2003; Bolt ve Caswell, 2005). Homofobi skorları yüksek çıkan bireylerin, tecavüz mağduru erkekleri tecavüz mağduru kadınlara oranla tecavüzden daha fazla sorumlu tuttıkları ve daha çok suçladıkları, ayrıca erkek mağdurun homoseksüel olduğu koşulda, heteroseksüel olduğu koşula oranla tecavüzden daha fazla sorumlu tutulduğu bulgulanmıştır (Burt ve DeMello, 2003). Başka bir araştırmada ise heteroseksüel kadın mağdur, erkek mağdura ve lezbiyen mağdura göre tecavüz konusunda daha bilinçsiz görülmekte, homoseksüel erkek mağdur ise heteroseksüel erkeğe ve lezbiyen kadına göre daha çok suçlanmaktadır (Wakelin ve Long, 2003). Mitchell ve arkadaşları (1999) cinsel yönelimi manipüle ettikleri

çalışmalarında; katılımcılardan, mağdurun sorumluluğu, aldığı haz ve yaşadığı travmaya ilişkin bir değerlendirme yapmaları istemiş ve cinsel yönelim farklılıkları açısından anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır. Çalışmada kullanılan senaryoların birinde mağdur heteroseksüel bir erkek, bir diğerinde ise homoseksüel bir erkek olarak tarif edilmiştir. Elde edilen sonuçlar yine literatürle uyumlu olarak, eşcinsel mağdura daha fazla sorumluluk yükleme, saldırıdan daha fazla zevk aldığını ve daha az travma yaşadığını düşünme şeklindedir. Erkek katılımcılar kadın katılımcılara oranla tecavüz mağduruna daha fazla sorumluluk ve daha fazla zevk oranı beyan etmişlerdir.

Kassing ve Prieto (2003), erkek tecavüz mağdurları ile çalışacak olan danışmanların eğitimi üzerine yürüttükleri çalışmalarında; katılımcı olan kadın ve erkek danışman stajyerlerin her ikisinin de, erkek mağdurdan daha büyük oranda eylem odaklı direnç beklediğini bulgulanmıştır. Eğer bir tecavüz mağduru, saldırganı direnç için yeterince çaba göstermemişse, meydana gelen tecavüzden en azından bir miktar sorumlu tutulmaktadır. Bununla birlikte pek çok tecavüz mağduru erkek, saldırı sırasında hayatlarının tehlikede olduğunu hissettiklerini, yoğun korku, çaresizlik ve şok duygusu yaşadıklarını ve saldırı esnasında bir kayıtsızlık duygusu içine girdiklerini rapor etmektedirler. Çalışmada bu durum toplumsal cinsiyet rollerine dair beklentiler açısından tartışılmıştır. Bu tür bulgular birlikte değerlendirildiğinde; heteroseksist bakış açısına sahip bireylerin daha fazla cinsiyetçi tutum sergiledikleri, kalıplaşmış cinsiyet rollerini ve tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri ve erk olgusuna bağlı kalarak mağdura daha fazla sorumluluk ve suçlama atfettikleri düşünülebilir. Pascale ve Lester'ın (1999) maskülenite ve feminite skorlarına göre mağdura karşı tutumları incelediği çalışmalarında ise literatürün tersine; feminite skorları yüksek olan kadın ve erkek bireylerin tecavüz mağdurlarını tecavüzden daha fazla sorumlu tuttuğu bulgulanmış, maskülenite ve tecavüz mağduruna sorumluluk yükleme puanları arasında ise bir ilişki bulunamamıştır.

Tecavüz mitleri ırka yönelik de olabilmektedir. Donovan'ın (2007) yapmış olduğu araştırma Amerikalı beyazlarla yürütülmüş olup, mağdurun ırkının belirtilmediği ve muhtemel ırkının sorulduğu araştırmada, tecavüzcünün siyahi olması durumunda hem erkek hem kadın katılımcıların anlamlı bir çoğunluğu mağdurun siyahi bir kadına oranla beyaz bir kadın olacağı, tecavüzcünün beyaz olması durumunda da bu oranın değişmediği ve mağdurun beyaz olma olasılığının daha fazla bulgulandığı belirtilmiştir.

Idisis, David ve Nachum (2007) terapist olan ve terapist olmayan bireylerle yaptıkları çalışmalarında terapistlerin terapist olmayanlara göre tecavüz olayını daha şiddetli olarak yargıladıklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca yine aynı araştırmada kadınların tecavüz mağdurunun cinsiyeti kadın olduğunda mağduru daha az suçladıklarını; erkeklerin ise mağdurun cinsiyeti erkek olduğunda mağduru daha az suçladıklarını bulmuşlardır.

Yürütülen pek çok çalışmada; mağdura atfedilen suçlama ve yüklenen sorumluluk, katılımcılara verilen senaryo

örnekleri üzerinden değerlendirmeler yapmaları istenerek ölçülmektedir. Bir olayı "tecavüz" olarak nitelendirmenin senaryonun verilmiş biçimine göre değiştiği görülmüştür. Bir çok çalışmada, tipik bir tecavüz olayı, tanınmayan birisi tarafından, karanlık ya da ıssız bir mekanda, pusu kurularak ve fiziksel güç kullanılarak, kurbanın istenenleri yapmak zorunda bırakıldığı cinsel saldırı olarak tasvir edilmektedir. Bazı tecavüz olayları ise gözlemcilerce "gerçek" bir tecavüz olarak algılanmamaktadır. Örneğin; iki tarafın da eskiden tanışıyor olması, fiziksel tehditten farklı olarak sözel baskı yapılması, evlilik içi cinsel zorlamalar pek çok insan için gerçek bir tecavüz değildir. Tecavüz mitlerini onaylayanların daha sınırlı bir tecavüz tanımlarının olduğu ve yabancı birinin cinsel saldırısını gerçek tecavüz olarak görme eğiliminde oldukları görülmektedir. Ayrıca gerçek bir tecavüz gibi algılanmayan cinsel saldırılarda kişiler mağdurun gerçek bir tecavüz olayına oranla daha az zarar gördüğünü ve daha az örselendiğini düşünebilmektedir (Krahe, 2000).

3. Saldırgan ile Olan İlişkinin Türü

Saldırgan ile geçmişte olan tanışıklığın kurbanın başına gelenleri ne derece hak edip etmediğini belirleme konusunda seyircilere fikir verici yanı büyüktür. Tanımadığı bir saldırgan tarafından cinsel şiddete maruz kalan biri ile tanıdığı birisi tarafından cinsel şiddete maruz kalan birine olan suçlayıcı atıflar ve sorumluluk oranları değişebilmektedir. Bununla birlikte artık bilinmektedir ki; cinsel saldırıların büyük bir çoğunluğu mağdurun tanıdığı biri tarafından gerçekleştirilmekte ve hatta pek çok kadın partneri tarafından saldırıya uğramaktadır (Gölge, 2005). Pek çok çalışmada; gözlemcilerce mağdurun saldırgan ile olan ilişkisinin manipüle edildiği kısa senaryolar okutulurken (yabancı tecavüzü -stranger rape-, tanıdık tecavüzü -acquainted rape-, flört/randevu tecavüzü -date rape- ve evlilik içi tecavüz -marital rape-gibi) gözlemcilerin mağdur ve saldırganla atfettikleri suçlama ve sorumluluk oranlarına bakılmıştır (Smith ve ark., 1976; Bolt ve Caswell, 1981; Frese ve ark., 2004; Strömwall ve ark., 2012). Araştırmaların çoğunda "tecavüz" kelimesi kullanılmaktan kaçınılarak kelimenin toplumsal anlamını ve bireysel önyargıları elimine etmek amaçlanmıştır (Davies ve McCartney, 2003; Frese ve ark., 2004; Strömwall ve ark., 2012; Qi ve ark. 2016). Yapılan pek çok çalışmada saldırganla daha önceden tanışık olan mağdurlara tecavüz için daha fazla sorumluluk verme eğilimi görülmüştür. Mağdur ve saldırgan arasındaki ilişkinin 4 farklı manipülasyonunun kullanıldığı bir çalışmada yer alan kısa öykülerden ilkinde; fail mağdura tamamen yabancıdır (-stranger-), ikincisinde mağdurun bir arkadaşın arkadaşısıdır (-acquainted-), üçüncü koşulda erkek arkadaşısıdır (-dating-) ve dördüncü koşulda ise kocasıdır (-married-). Bütün senaryolarda katılımcılara, mağdurun evinde bir parti düzenlediği, sonrasında kendisini cinsel eylemler yapan bir adamla yalnız bulunduğu, saldırganla net bir şekilde "hayır" dediği, ancak saldırganın kendisine karşı fiziksel güç kullandığı aktarılmıştır. Senaryoyu okuduktan sonra katılımcılardan mağdur ve failin sorumluluk ve suçluluk oranlarını ve olayın gerçek

bir tecavüz olayı olup olmadığını tayin etmeleri istenmiştir. Strömwall ve arkadaşlarının (2012) İsveç'te yürüttükleri bu çalışmada faile mağdurdan daha fazla sorumluluk yüklediği bulgulanmıştır. Ayrıca çalışmadaki bir ilginç bulgu da, yabancı tecavüzündeki mağdurun daha fazla suçlanmasıdır.

Frese ve arkadaşları (2004) yürüttükleri çalışmada; tanıdık tecavüzü, yabancı tecavüzü ve evlilik içi tecavüz senaryoları üzerinden katılımcıların tecavüz mitlerini kabulünü ve toplumsal algılamada durumsal faktörlerin rolünü incelemişlerdir. Katılımcılara 3 farklı cinsel saldırı tipi tariflenmiştir. Bu senaryolardan ilki tanıdık tecavüzüne ilişkindir ve katılımcılara "Bir partiden sarhoş ve kısa etek giymiş olarak ayrılan genç bir kadına çok yakından tanımadığı bir adamın eşlik ettiğini ve bu adam tarafından zor kullanılarak cinsel ilişkiye zorlandığını düşünün" denmiştir. İkincisi evlilik içi tecavüze ilişkindir ve katılımcılara "Eve sarhoş gelen kocasıyla cinsel ilişkiye girmek istemeyen genç bir kadının zor kullanılarak cinsel ilişkiye zorlandığını düşünün" şeklindedir. Üçüncüsü ise yabancı tecavüzüne örnektir ve katılımcılara "Gece evine geldiğinde evin girişinde tanımadığı bir adam tarafından bıçakla tehdit edilerek ve zor kullanılarak cinsel ilişkiye zorlandığını düşünün" şeklindedir. Senaryoları okuduktan sonra mağdurun sorumluluğu, failin sorumluluğu, yaşanan travmanın yoğunluğu ve suçu polise bildirme olasılığı üzerinden 4 farklı tayin yapmaları istenmiştir. Tecavüz mitlerinin kabulü arttıkça mağdura verilen sorumluluk artmakta, mağdurun yaşadığı travmanın şiddeti ve polise bildirmesini önerme olasılığı ise azalmaktadır. Saldırganla verilen sorumluluk ile tecavüz mitlerinin kabulü arasında ise anlamlı bir fark bulunamamıştır. Mağdurun suçlanması tanıdık tecavüzünde en yüksek orandadır, evlilik içi tecavüz ve yabancı tecavüzünde ise tecavüzcü ile mağdura verilen sorumluluk benzer oranda algılanmaktadır. Faile verilen sorumluluk ise yabancı tecavüzünde en yüksek, tanıdık tecavüzünde ise en düşük seviyede bulgulanmıştır. Bu sonuç, mağduru tanıyan bir saldırganın, mağdur reddetse ya da dirense de bunu dinlememe hakkı olduğu gibi bir algının varlığı şeklinde yorumlanmıştır. Yaşanan travmanın boyutu yabancı tecavüzünde artmış, tanınan bir adam tarafından saldırıya uğramak ise daha az travmatize edici olarak değerlendirilmiştir. Tecavüz mitlerinin kabulü düşük olduğunda bile tanıdık tecavüzü senaryosunda mağdura verilen sorumluluk artmaktadır ve mağdurun sarhoş olduğu ve kısa etek giydiğine ilişkin bilgilerin bu sorumluluğu arttırarak mağdura kışkırtıcı bir atıf yapmalarına sebep olduğu görülmektedir. Yine aynı kişiler, bu tür bir tecavüzün yabancı tecavüzünden daha az bir travmatik etkiye sahip olduğunu ve polise bildirilmesinin daha az muhtemel olduğunu düşünmektedirler.

Yine başka bir çalışmada Bell ve arkadaşları (1994) tecavüzcünün tanıdık olması durumunda, hem kadın hem de erkeklerin mağdur ile daha az benzer duygular hissettiklerini, ayrıca mağduru daha fazla suçlama eğilimlerinin olduğunu ortaya koymuştur. Tecavüzcü ile benzer hissetmenin erkeklerde daha fazla olduğu vurgulanmıştır. Saldırganın önceden tanınan birisi olması durumunda mağdura saldırıyı öngörebilme ve tedbir alma

sorumluluğu verildiği ya da bazı koşullarda mağdurun net bir "hayır" demediği, yeterince direnç sergilemediği ya da cinsel saldırı için zemin hazırladığı gibi mağdura yönelik suçlayıcı tutumlar kullanıldığı görülmektedir (Bruggen ve Grubb, 2014). Mağduru suçlama ve tecavüz olayını şüpheli görme eğilim, suçtan zarar gören kişilerin kendisini tanımlama biçimini de etkilemektedir. Yalnızca yabancı bir kişinin fiziksel bir güç kullanarak saldırması "gerçek bir tecavüz" olarak kabul edilirse bunun dışında kalan cinsel zorlamalar (tanıdık tecavüzü, partner tecavüzü, evlilik içi tecavüz gibi) tecavüz olarak nitelendirilmez ve önemsiz olarak algılanarak, zaman içinde şüpheli tecavüz olarak algılanmaya başlayabilir (Krahe, 2000).

Yalnızca erkek katılımcılarla yürütülen bir diğer çalışmada, üniversite öğrencisi olan ve cezaevinde tutuklu olan 2 farklı grup erkeğe 2 farklı senaryo okutulmuş ve senaryolardan birinde saldırgan tanıdık birisi olarak, diğerinde ise mağdurun daha önceden tanımadığı birisi olarak tarif edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin saldırganın yabancı mı yoksa bir tanıdık mı olduğuna bakmaksızın mağduru eşit derecede suçladığı, ancak tutukluların saldırganın yabancı olduğu durumda tanıdık olduğu duruma oranla mağduru daha fazla suçladıkları bulgulanmıştır. Çalışmanın bulgularını araştırmacılar "kadınlar yakından tanıdıkları biri ile de yabancı biri ile de aynı oranda dikkatli olmalıdır" gibi bir sonuç çıkarabilir- şeklinde yorumlamış, öğrencilerin bu tutumunun yaşa bağlı olabileceği, tutukluların yaşlarının daha büyük olmasının sonuçları etkilemiş olabileceği şeklinde tartışmışlardır. Bulgular sonucunda üniversitelerde öğrencilerin bu alanda bilinçlendirilmesi adına programlar geliştirme için önerilere yer verilmiştir (Kormos ve Brooks, 1994).

Smith ve arkadaşları (1976) farklı mesleklere sahip tecavüz mağdurlarının saldırganı tanıdıkları ve tanımadıkları koşulları senaryolaştırdıkları çalışmalarında, meslek gruplarının ve tanıma/tanıma değişkenlerinin mağduru suçlama düzeyine etkisini incelemişlerdir. Mağdurlara ait öykülerden ilkinde mağdur üstsüz bir dansçı, ikincisinde sosyal hizmet uzmanı, üçüncüsünde ise katolik bir rahibedir. Mesleklerin seçiminde toplumsal atıflar ve tecavüz mitlerine uygunluk düşünülerek üstsüz dansçı ve rahibe örnekleri özellikle iki uçta kullanılmıştır. Öykülerin bir versiyonunda; kurban saldırganı geçmişte hiç tanıyamıyordu ve iş çıkışı evine dönerken bir parkta bu saldırganın cinsel saldırısına uğramıştır. Diğer versiyonunda ise; kurban saldırganla geçmişte iş ortamında yüzeysel bir iletişim kurma düzeyinde tanıştı ve iş çıkışı evine dönerken bir parkta bu saldırganın cinsel saldırısına uğramıştır. 6 farklı tecavüz senaryosu oluşturularak, katılımcılara random şekilde yalnızca bir hikaye okutulmuştur. Sonrasında katılımcılara; mağdurun sorumluluk düzeyi, dikkatsizlik düzeyi, olaydaki şans faktörü, mağdurun saldırıyı kışkırtma/teşvik etme olasılığı, mağdur hakkında hissettikleri, saldırganın sorumluluk düzeyi, saldırganın suçluluğu kanıtlanırsa önercekleri ceza oranı ve mağdur ile ne kadar özdeşim kurduklarına ilişkin 8 soru sorulmuştur. Bu çalışmanın sonuçlarında beklenmeyen bir şekilde, mağdura saldırganı tanımadığı durumda, tanıdığı duruma oranla daha fazla sorumluluk

yüklenildiği bulgulanmıştır. Beklendiği gibi; saldırgan ile tanışık olunan durumda en fazla sorumluluğun ve teşvik ediciliğin dansçıya, en az sorumluluk ve teşvik ediciliğin ise rahibeye verildiği görülmüştür; kışkırtıcılık/teşvik etme olasılığının sorumlulukla anlamlı ilişki içinde olduğu bulgulanmıştır. Dikkatsizlik düzeyi, hem saldırganın tanındığı hem de tanınmadığı koşulda sorumluluk düzeyi ile olumlu korelasyonlu bulgulanmıştır. Katılımcıların anlamlı bir çoğunluğu beklenildiği gibi rahibe ile özdeşim kurmuşlardır. Bu çalışma, eski bir çalışma olmakla birlikte, tecavüze ilişkin suçlayıcı tutumların ve tecavüz mitlerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi adına pek çok yeni araştırma için ufuk açıcı niteliktedir.

Tanıdık tecavüzüne ait bir senaryo kullanılarak esrar kullanımının manipüle edildiği bir çalışmada; mağdura yüklenen sorumluluk ve atfedilen suçlama düzeylerinin katılımcılarının cinsiyetleri açısından bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında; esrar kullanmış olan failin, kullanmamış olana oranla cinsel saldırıdan daha az sorumlu tutulduğu, daha az suçlandığı ve saldırıda daha meşru görüldüğü, mağdurun esrar kullandığı durumda ise, kullanmadığı duruma oranla daha fazla sorumlu tutulduğu ve daha çok suçlandığı, sonuç olarak tüm bulguların failin lehine olduğu görülmüştür. Cinsiyetler arası farklılığa bakıldığında; erkeklerin kadınlara oranla, faili daha az sorumlu tuttuğu ve daha az suçlu bulduğu, mağduru daha sorumlu ve suçlu buldukları, saldırıyı ise daha meşru gördükleri bulgulanmıştır. Alkol kullanımına ilişkin olarak kullanılan bir diğer kısa öyküde ise alkol kullanımının esrar içme ile benzer algılanıp algılanmadığı test edilmiş; alkol kullanımında da benzer şekilde failin lehine bir atıfsal çifte standart bulgulanmıştır (Qi ve ark., 2016).

Özetle; tecavüz mitlerinin erkeğin kadına yönelik cinsel şiddetini haklı çıkaran ve fail olan erkeği korumaya yönelik bir işlevi vardır. Tecavüz mitlerinin kabulünde cinsiyet farklılıklarının olduğu; tecavüz mitlerini reddetme oranının erkeklere göre kadınlarda daha fazla olduğu, cinsel saldırı mağdurunu suçlama eğiliminin ise erkeklerde daha fazla olduğuna ilişkin çok sayıda çalışma bulunmaktadır.

4. Adil Dünya İnancı

Adil dünya inancı, Lerner tarafından (1965) ortaya atılan bir teoridir ve kabaca kişilerin başlarına geleni hak ettikleri ve neyi hak ediyorlarsa onu elde ettiklerine inanmak isteme eğilimi anlamına gelmektedir. Dünyanın adil olduğu, iyilerin başına iyi, kötülerin başına ise kötü olayların geldiğine inanma eğilimi, olayları meşrulaştırmaya, geleceği daha iyi tahayyül edebilmeye ve yaşanan olayları daha katlanılabilir hale getirmeye yardımcı olur (Nebioğlu 2015). İçinde yaşanan dünyanın insanlar tarafından ne denli adil bir yer olduğuna dair sosyal ve kültürel kavramları içerir. İnsanlar geleceğe ilişkin daha güven ve umut dolu duygular hissedebilmek ve günlük yaşamlarını güven duygusu içerisinde sürdürebilmek için dünyanın adil bir yer olduğuna inanmak isterler (Lerner, 1980). Bu teoriye göre insanlar, talihsiz kurbanın başına gelen olumsuzluklara aslında kurbanın kendisinin neden

olduğuna inanma eğilimindedirler ve bu eğilim kişilerin kendilerini olumsuz sonuçlardan korumak için kendilerine bir irade yükleme güdüsünden gelmektedir (Göregenli, 2012).

Adil dünya inancı teorisine göre; adaletsizlikle sonuçlanan olaylar kişinin adil dünya inancını tehdit eder ve kişinin bilişleri arasında uyumsuzluk oluşmasına yol açar. Bu uyumsuzluğu gidermek için kişi acı çeken, masum bir kurbanı gördüğünde ya acı çekmenin gerçekte aslında olmadığı veya abartıldığını düşünmek ya da kurbanın bu olayın sorumlusu olduğuna inanmak gibi psikolojik stratejilere başvuracaktır (Göregenli, 2012). Mağduru suçlama ya da yaşanan olaydan sorumlu tutma eğilimi adil dünya inancının bir yordayıcısıdır (Hayes ve ark., 2013). Whatley ve Riggio (1993) adil dünya inancı yüksek bireylerin düşük bireylere oranla mağduru daha çok suçladıklarını bulmuşlardır. Yine benzer şekilde Kleinke ve Meyer (1990), adil dünya inancı yüksek olan erkeklerin, düşük adil dünya inancına sahip erkeklere oranla tecavüz kurbanını daha olumsuz değerlendirdiklerini bulmuşlardır.

Strömwall ve arkadaşları (2012) adil dünya inancı yüksek olan katılımcıların, faili eylemlerinden dolayı daha az, mağduru ise daha fazla suçlama eğiliminde olduklarını bulgulamıştır. Dahası, adil dünya inancı yüksek olan katılımcılar tanidik senaryosunda belirtilen olayı daha düşük derecede tecavüz olarak değerlendirmişlerdir. Mevcut araştırmadaki adil dünya inancı yüksek olan kadın katılımcılar, senaryoda tanımlanan kadının yabancı tecavüz durumunda tecavüzcüyle yalnız kalmaması gerektiğini düşünmektedirler. Dolayısıyla bu kadınlarca yapılan suçlamaların temelinde mağdur olma riskine kendi kendilerini maruz bıraktıkları düşüncesinin yatıyor olabileceği aktarılmıştır.

Literatürde adil dünya inancı, bazı araştırmalarda bireysel (kişisel) ve genel adil dünya inancı olarak iki yönlü incelenmiştir; Bireysel adil dünya inancı; 'dünya bana ne kadar adil?', genel adil dünya inancı; 'dünya diğerlerine ne kadar adil?' sorusunun cevabını vermektedir. Yapılan analizler, bireylerin kişisel dünyalarını, genel adil dünya inancına oranla daha az tesadüfî, daha fazla adil ve daha iyi olarak gördüklerine işaret etmektedir (Kılınc ve Torun, 2011). Hayes ve arkadaşları (2013) çalışmalarında, genel adil dünya inancı yüksek olan kişilerin, bireysel adil dünya inancı yüksek olan kişilere oranla tecavüz mitlerini daha çok kabul ettiklerini ortaya koymuşlardır. Eğer izlenen olayda kurbanı yardım mümkün değilse bireyler açık ortada olan acıyı en aza indirmek için kurbanı küçümseme ve onu suçlama yoluyla bilişsel adaptasyon stratejileri geliştirecektir (Lerner ve Miller, 1978). Bu durum bireysel ruh sağlığı üzerinde koruyucu bir bariyer olmakla birlikte toplumsal anlamda pek çok olumsuzluğu beraberinde getirecektir. İnsanlar ezilen, şiddet gören, işkenceye uğrayan, yani bir yönüyle mağdur edilen kişilerin/toplulukların yaşadıkları zulmü hafife alacak, görmezden gelecek, yok sayacak, bu durumsa şiddetin meşrulaşmasına ve hatta sürmesine zemin hazırlayacaktır.

5. Feminist Yaklaşım

Feminist yaklaşım; tecavüzü kişisel olmaktan öte,

toplumsal bağlantıları olan, cinsellik değil bir tür şiddet olarak değerlendirmektedir. Bu şiddet erildir ve kadına yöneliktir, kadının fiziksel ve cinsel varlığını baskı altına almayı, onları sindirerek, sürekli korku içinde tutmayı amaçlar (Özdemir, 2010). Tecavüz konusu, fuhuş ya da kürtaj gibi kadın hakları adına uzun yıllardır mücadele konusu olan meselelerin kapsayıcılığı ve birleştiriciliğinden çok daha ileri düzeydedir. Kadınların fiziksel ve cinsel varlıklarına yönelik temel bir ihlaldir ve kadınlara özgü bir kırılmalı sembolize eder, bu bağlamda pek çok diğer kadın meselesine göre daha çok örgütlenilmiş ve destek almıştır. Özdemir'e göre (2010) tecavüz olgusu, statü, değer ve inanç gibi değişkenlerden öte bir etkisi olduğu için bunlardan etkilenme düzeyi çok düşüktür. Rozee ve Koss'a göre (2001) feminist yaklaşım, kadına yönelik şiddetin analizini yaparken, kadının masum erkeği ayartan kişi olduğu görüşünü değiştirmiş, kadına karşı şiddet suçunun işlenmesinde, erkeklerin eylemlerinden ötürü sorumlu tutulmaları gerektiği anlayışını ortaya koymuştur (Akt. Yalçın, 2016). Bir erkeğin, kadın izin vermeden bedenine müdahalede bulunması kadının suçu olduğunda, erkeğin yaptığı eyleme yönelik yaptırımların ortadan kalkmasına ek olarak asil cezayı kadının travmatik yaşantı şeklinde yıllarca sürdürmesi beklenir. Feminist terapide genel olarak, kadın üzerinde yüzyıllardır oluşturulmuş olan cinsiyetçi kalıpları ve mitleri kırmak suretiyle bilinç yükseltme çalışmaları yaparak, kadınların psikolojik sorunlarının kişisel olmadığı ve kadının toplum içinde gördüğü baskıdan bağımsız ele alınamayacağını vurgulamak amaçlanır. Temel amacı; ağrı uyandıran sosyal gerçekliklere karşı farkındalık kazandırmak, sakinleştirmekten ziyade engel olmak ve uyum sağlamaktan ziyade güçlendirmektir (Eyüpoğlu, 2008).

6. Sonuç

Cinsel şiddetin mağduru olan en büyük özne kadındır. Tecavüz mitleri, yüzyıllardır kadınlar aleyhine işleyen ve ısrarla bırakılmayan yanlış inançlardır ve erkek egemen zihniyete hizmet ettiği apaçiktir. Tecavüz mağdurlarına karşı olan düşmanlıktan kaynak alır ve sonuçları itibarıyla kadın suçlanır, kadın sorumlu tutulur, tecavüz olgusunun inandırıcılığı sorgulanarak hafife alınır ya da yok sayılır; böylece tecavüz meşrulaştırılır. Bunların sonucu olarak, failin yaptığı eylem daha meşru görülür, mağdurun dikkatsizliği ya da kıskırtıcılığı üzerinden suçlanması, faile haklı gerekçeler bulmayı getirir ve böylece kişiler adil dünya inancını da işleterek gerçek suçluyu bulmuşlardır; KADIN! Tüm bu yönleriyle tecavüz olgusunda, kadına yöneltilen suçlayıcı atıfların ve yüklenen sorumluluğun araştırılması pek çok yönüyle önemlidir. Tanıdıkları birisi tarafından cinsel saldırıya uğrayanlara atfedilen suçlamanın, tanımadıkları birisi tarafından cinsel saldırıya uğrayanlara göre daha fazla olması, kadının ayartıcı, baştan çıkarıcı bir varlık olduğu mitinden beslenmektedir. Aynı zamanda kadına, tanıdığı birine karşı daha temkinli olma ve her zaman tetikte olarak, davranışlarını ona göre yönlendirme sorumluluğunu da verir. Tüm bunlar kadına pek çok yönüyle fazladan sorumluluk ve dar alanlar sunmaktadır. Ayrıca cinsel deneyimi olmayan ya da görece az olan

(bakireler, rahibeler vb.) kişilerin, cinsel deneyimi fazla olan ya da saygınlığı olmayan mesleklerde çalışan kişilere (evli kadın, üstsüz dansçı vb.) oranla cinsel saldırıdan daha az yara aldıkları ve daha az örselendiklerine dair inancın tecavüz mitlerinden beslenmekte olduğu ve adil dünya inancı ile ilişkili olduğu görülmüşse de yürütülen çalışmalarda bu kişilerin de benzer ruhsal zorlantılar geliştirebildiği bulgulanmıştır. Bununla birlikte yine bir mit olarak; tecavüze uğrayan kişilerin oldukça yüz kızartıcı bir eyleme maruz kaldıkları ve bu yarayı ömürleri boyunca taşımaları gerektiğine dair olan inanç da yaygındır. Böylece, suçun soruşturulması sırasında, saldırıdan sonra meydana gelen ruhsal bozukluklar birer kanıt niteliği taşımakta ve kadının geliştirdiği ruhsal zorlantılar tecavüzün varlığının birer delili olarak görülmektedir. Ancak kişiler her zaman her travmatik olaya benzer tepkiler geliştirmezler. Ayrıca kişilerde var olan dayanıklılık (resilience) düzeyleri de farklı olabilmektedir. Benzer demografik, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeye sahip kişiler benzer eylemlerden aynı yaraları almayabilir. Fakat bunun bir delil olarak değerlendiriliyor olması, kadının ruhsal sorunlar yaşadığını kanıtlayıcı ya da bu sorunlarla baş etmiş olsa bile sürdürme zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Her ne kadar ülkemizdeki yeni düzenleme ile cinsel saldırılar sonucu meydana gelen "ruh sağlığının bozulması" durumunda, cezai müeyyidede artış sağlayan kanun normu iptal edilmiş olsa da (TCK Değişiklik 2014) halen ruhsal zorlanmaların toplumsal beklentiliği devam etmektedir. Kadını suçlu hissettirmeye yönelik algıların sorgulanması, bu tür suçlamaların toplumun cinsiyetçi mitlerinden kaynaklandığının bilinir hale gelmesi, kadının suçluluk duygularından arınabilmesi adına önemlidir. Bu bağlamda mitlerin iyi değerlendirilmesinin ve toplumsal bir farkındalık oluşturularak ortadan kaldırılmasının hem toplum ruh sağlığı hem de kadının özgürleşmesi adına büyük katkıları olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Anderson, I., & Lyons, A. (2005). The effect of victims' social support on attributions of blame in female and male rape. *Journal of Applied Social Psychology, 35*(7), 1400-1417.
- Bell, S. T., Kuriloff, P. J., & Lottes, I. (1994). Understanding attributions of blame in stranger rape and date rape situations: An examination of gender, race, identification, and students' social perceptions of rape victims 1. *Journal of Applied Social Psychology, 24*(19), 1719-1734.
- Bendixen, M., Henriksen, M., & Nøstdahl, R. K. (2014). Attitudes toward rape and attribution of responsibility to rape victims in a Norwegian community sample. *Nordic Psychology, 66*(3), 168-186.
- Bohner, G., Jarvis, C. I., Eyssel, F., & Siebler, F. (2005). The causal impact of rape myth acceptance on men's rape proclivity: Comparing sexually coercive and noncoercive men. *European Journal of Social Psychology, 35*(6), 819-828.
- Bolt, M., & Caswell, J. (1981). Attribution of responsibility to a rape victim. *The Journal of Social Psychology, 114*(1), 137-138.
- van der Bruggen, M., & Grubb, A. (2014). A review of the literature relating to rape victim blaming: An analysis of the impact of observer and victim characteristics on attribution of blame in rape cases. *Aggression and violent behavior, 19*(5), 523-531.
- Burt, M. R. (1980). Cultural myths and supports for rape. *Journal of personality and social psychology, 38*(2), 217.
- Burt, D. L., & DeMello, L. R. (2003). Attribution of rape blame as a function of victim gender and sexuality, and perceived similarity to the victim. *Journal of Homosexuality, 43*(2), 39-57.
- Çoklar, I., & Meşe, G. (2014). Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği Kısa Formunu Türkçe'ye Uyarlama Çalışması. *Psikoloji Çalışmaları/Studies in Psychology, 34*(2), 53-64.
- Davies, M., & McCartney, S. (2003). Effects of gender and sexuality on judgements of victim blame and rape myth acceptance in a depicted male rape. *Journal of Community & Applied Social Psychology, 13*(5), 391-398.
- Donovan, R. A. (2007). To blame or not to blame: Influences of target race and observer sex on rape blame attribution. *Journal of Interpersonal Violence, 22*(6), 722-736.
- Eker, T., & Erdener, E. (2011). Tecavüze İlişkin Kültürel Mitler ve Mitlerin Kabul Edilmesine Etki Eden Faktörler. *Türk Psikoloji Yazıları, 14*(28), 60.
- Eyüboğlu, H. (2008). Cinsel taciz ve travma: Eleştirel bir deneyim aktarımı. *Eleştirel Psikoloji Bülteni, 1*, 53-63.
- Frese, B., Moya, M., & Megias, J. L. (2004). Social perception of rape: How rape myth acceptance modulates the influence of situational factors. *Journal of interpersonal violence, 19*(2), 143-161.
- Gölge, Z. B. (2005). Cinsel Travma sonrası olufan ruhsal sorunlar. *Nöropsikiyatri Arflivi, 42*, 19-28.
- Göregenli M (2012) Şiddet ve İşkencenin Meşrulaştırılması Sürecinin Sosyal Psikolojik Arka Planı,
- Gray, N. B., Palileo, G. J., & Johnson, G. D. (1993). Explaining rape victim blame: A test of attribution theory. *Sociological Spectrum, 13*(4), 377-392.
- Grubb, A., & Harrower, J. (2008). Attribution of blame in cases of rape: An analysis of participant gender, type of rape and perceived similarity to the victim. *Aggression and Violent Behavior, 13*(5), 396-405.
- Grubb, A., & Turner, E. (2012). Attribution of blame in rape cases: A review of the impact of rape myth acceptance, gender role conformity and substance use on victim blaming. *Aggression and Violent Behavior, 17*(5), 443-452.
- Hayes, R. M., Lorenz, K., & Bell, K. A. (2013). Victim blaming others: Rape myth acceptance and the just world belief. *Feminist Criminology, 8*(3), 202-220.
- Herman J. (1992) Travma ve İyileşme: Şiddetin Sonuçları; Ev İçi İstismardan Siyasi Teröre (Çev: Tosun T) İstanbul Literatür Yayınları, İstanbul, 2007, s.1.
- Hockett, J. M., Saucier, D. A., Hoffman, B. H., Smith, S. J., & Craig, A. W. (2009). Oppression through acceptance? Predicting rape myth acceptance and attitudes toward rape victims. *Violence against women, 15*(8), 877-897.
- İdisis, Y., Ben-David, S., & Ben-Nachum, E. (2007). Attribution of blame to rape victims among therapists and non-therapists. *Behavioral Sciences & the Law, 25*(1), 103-120.
- Kassing, L. R., & Prieto, L. R. (2003). The Rape Myth and Blame-Based Beliefs of Counselors-in-Training Toward Male Victims of Rape. *Journal of Counseling & Development, 81*(4), 455-461.
- Kiling, S., & Torun, F. (2011). Adil Dünya İnancı/Belief in a Just World. *Psikiyatride Guncel Yaklaşımlar, 3*(1), 1.
- Kleinke, C. L., & Meyer, C. (1990). Evaluation of rape victim by men and women with high and low belief in a just world. *Psychology of women Quarterly, 14*(3), 343-353.
- Kopper, B. A. (1996). Gender, gender identity, rape myth acceptance, and time of initial resistance on the perception of acquaintance rape blame and avoidability. *Sex Roles, 34*(1-2), 81-93.
- Kormos, K. C., & Brooks, C. I. (1994). Acquaintance rape: Attributions of victim blame by college students and prison inmates as a function of relationship status of victim and assailant. *Psychological reports, 74*(2), 545-546.
- Krahé, B. (2000). Heterosexual Aggression. *The developmental social psychology of gender, 273*.
- Öcel, H. Cinsel Senaryolar (Şemalar) ve Heteroseksüel Saldırganlık*-Özet Çeviri. *Türk Psikoloji Bülteni, 59*.
- Kubany, E. S., Abueg, F. R., Owens, J. A., Brennan, J. M., Kaplan, A. S., & Watson, S. B. (1995). Initial examination of a multidimensional model of trauma-related guilt: Applications to combat veterans and battered women. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment, 17*(4), 353-376.
- Lerner, M. J. (1965). Evaluation of performance as a function of performer's reward and attractiveness. *Journal of Personality and Social Psychology, 1*(4), 355.
- Lerner, M. J. (1965). Evaluation of performance as a function of performer's reward and attractiveness. *Journal of Personality and Social Psychology, 1*(4), 355.
- Lerner, M. J. (1980). The belief in a just world. In *The Belief in a just World* (pp. 9-30). Springer, Boston, MA.
- Margolin, L., Miller, M., & Moran, P. B. (1989). When a kiss is not just a kiss: Relating violations of consent in kissing to rape myth acceptance. *Sex Roles, 20*(5-6), 231-243.

Mitchell, D., Hirschman, R., & Nagayama Hall, G. C. (1999). Attributions of victim responsibility, pleasure, and trauma in male rape. *Journal of Sex Research*, 36(4), 369-373.

Nebioğlu, G. (2015) Farklı Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelimler ile Adil Dünya İnancı Arasındaki İlişki, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Özdemir, O. (2010). Tecavüzü, Hegemonik Erkeklik Zemininden Kavramak.... *Fe dergi*, 2(2), 75-90.

Pascale, M., & Lester, D. (1999). The blame attributed to rape victims. *Psychological reports*, 84(3), 880-880.

Payne, D. L., Lonsway, K. A., & Fitzgerald, L. F. (1999). Rape myth acceptance: Exploration of its structure and its measurement using the Illinois Rape Myth Acceptance Scale. *Journal of Research in Personality*, 33(1), 27-68.

Perilloux, C., Duntley, J. D., & Buss, D. M. (2014). Blame attribution in sexual victimization. *Personality and individual differences*, 63, 81-86.

Qi, S. J., Starfelt, L. C., & White, K. M. (2016). Attributions of responsibility, blame and justifiability to a perpetrator and victim in an acquaintance rape scenario: the influence of Marijuana intoxication. *Journal of Sexual Aggression*, 22(1), 20-35.

Rozee, P. D., & Koss, M. P. (2001). Rape: A century of resistance. *Psychology of Women Quarterly*, 25(4), 295-311.

Schwartz, M. D., & Leggett, M. S. (1999). Bad dates or emotional trauma? The aftermath of campus sexual assault. *Violence against women*, 5(3), 251-271.

Smith, R. E., Keating, J. P., Hester, R. K., & Mitchell, H. E. (1976). Role and justice considerations in the attribution of responsibility to a rape victim. *Journal of Research in Personality*, 10(3), 346-357.

Strömwall, L. A., Alfredsson, H., & Landström, S. (2013). Blame attributions and rape: Effects of belief in a just world and relationship level. *Legal and Criminological Psychology*, 18(2), 254-261.

Şenol, E., Meral, O., Sertöz, Ö. Ö., Altıntoprak, A. E., Coşkunol, H., & Güler, H. (2016). Cinsel Saldırı Olguları İçin Düzenlenen Adli Psikiyatrik Raporların İncelenmesi. *The Bulletin of Legal Medicine*, 21(3), 159-166.

Türk Ceza Kanunu. Kanun Numarası: 5237, Kabul Tarihi: 26.09.2004, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 12.10.2004, Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 25611.

Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Kanun Numarası: 6545, Kabul Tarihi: 18.06.2014, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 28.06.2014, Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 29044.

Wakelin, A., & Long, K. M. (2003). Effects of victim gender and sexuality on attributions of blame to rape victims. *Sex Roles*, 49(9-10), 477-487.

Whatley, M. A., & Riggio, R. E. (1993). Gender differences in attributions of blame for male rape victims. *Journal of Interpersonal Violence*, 8(4), 502-511.

Yalçın MA (2016) Cinsel Saldırı Suçu Mağduru Kadınlara Karşı Toplumsal Tutumlar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.